אלא להכשיר זרעים בלבד א"ל לכל מילי רבי שמעון כתלוש משוי ליה ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים שנאמר [י]על כל זרע זרוע אשר יזרע בעא מיניה ההוא סבא מרבי זירא שורש כנגד נקב מה לי א"ר שמעון אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי זימנא חדא אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו א"ל השתא שורש כנגד נקב בעאי מינך ולא אמרת לי ולא מידי °ניקב בכדי טהרתו מיבעיא אמר אביי ואי איתמר להא דרבי זירא הכי הוא דאיתמר ומודה רבי שמעון שאם ניקב למטה מרביעית [א]אמר רבא [א]חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גיסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת ניקב בכונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים ניקב כמוציא זיתים טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי [ג]הוא לקבל בו רימונים [ד]ניקב כמוציא רימונים טהור מכלום ואם הוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו אמר רב אסי שמעתי כלי חרס שיעורו כמוציא רימון אמר ליה רבא שמא לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל והא רבא הוא דאמר מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו לא קשיא

הא

גמ' **אלא להכשיר זרעים.** הזרועים בתוכו. עציץ נקוב אינו מקבל הכשר לטומאה ושאינו נקוב מקבל הכשר דתלוש הוא והא רבי שמעון קאמר ליה וה"נ ר"ש אומר אין בין נקוב כו' דאילו לרבנן איכא טובא דהא מיחייבי אנקוב משום שבת ופטרי אשאינו נקוב: **לכל מילי.** לשבת ולקנות במשיכה ולא בכסף ולפרוזבול שאינו נכתב אלא על הקרקע: **אשר יזרע.** כדרכן שאדם מוציא לזריעה למעוטי מחובר כל דהו להכי אהני זריעות יתירי דקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא: **מה לי אמר רבי שמעון.** מי מודה דהא במחובר[ד] הוא האי שורש ואי תלשו ליה בשבת מיחייב: **וזמנין.** פעם אחרת: **שאם ניקב.** העציץ: **בכדי טהרתו.** שאם נטמא נטהר בשבירה זו והיינו כמוציא זית דתנן במסכת כלים (פ"ג מ"א) כלי חרס העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים ומודה ר' שמעון בהא דחשיב מחובר כל הזרעים שבתוכו דתו לא הוי כלי: **ניקב בכדי טהרתו מיבעיא.** דהוה לך לספוקי ביה בהנך דלאו כנגד הנקב ואת פשטת להו דכולהו מחובר נינהו: **אי אתמר לדרבי זירא.** דמודה ר"ש בשום נקב: **הכי הוא דאיתמר.** שאם ניקב למטה מרביעית שאינו מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה דבציר מהכי לאו כלי הוא: **חמש מדות** גרסי': **כמוציא משקה.** נקב דק מאד שמשקה יוצא בו: **טהור מלטמא גיסטרא.** כלומר אם כלי שלם הוא אינו נטהר בכך אבל אם היה שבר כלי והיה ראוי להשתמש בו דמקבל טומאה משנשבר כדתנן[ה] הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין כו' באלו טרפות (חולין דף נד:) וניקב שוב כמוציא משקה אינו טמא עוד משום תורת גיסטרא: **גיסטרא.** שבר כלי. ולקמיה מפרש טעמא דאין שבר כלי חשוב להצניעו משניקב ולומר הבא גיסטרא (א) אחר ונניח תחתיו לקבל טיף טיף הנוטף מזה אבל אם היה כלי שלם וניקב מעט אין מאבדין אותו אלא אומר הבא גיסטרא אחר ונניח תחתיו: **ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת.** כלומר אם כלי שלם היה וניקב כמוציא משקה עדיין כל תורת כלי עליו ואפי' לקדש בו מי חטאת באפר פרה דבעינן כלי ראוי דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי וכ"ש שמקבל טומאה: **ניקב בכונס משקה.** שאם מושיבו על המים נכנס בתוכו דהיינו נקב רחב קצת: **טהור מלקדש בו מי חטאת.** טהור לאו דוקא אלא כמו טהר יומא (ברכות דף ב:) כלומר בטל לו מתורת כלי לענין מי חטאת: **ועדיין כלי הוא לענין הכשר זרעים.** הזרועים בתוכו דכתלושין נינהו ואפילו לרבנן שאין נקב זה ראוי להריח לחלוחית הקרקע: **ניקב כשורש קטן.** הוי טפי מבכונס משקה: **טהור מלהכשיר זרעים.** לרבנן דהוי עציץ נקוב: **ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים.** שהוא שיעור לטומאה בכל כלי חרס העשוי לאוכלין סתם כל זמן שלא יחדו לרימונים ומקבל עדיין טומאה: **טהור מלקבל בו זיתים.** כלומר מלקבל עוד טומאה משום תורת סתם כלי חרס שהרי שיעורן כזיתים ואם היתה עליו טומאה נטהר ממנה: **ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים.** °שאם יחדו שוב לרימונים מקבל טומאה מכאן ולהבא או אם היה מיוחד לרימונים מתחילה לא נטהר: **טהור מכלום.** משום כלי אלא א"כ מצניעו לגיסטרא יטמא בתורת גיסטרא: **ואם היה מוקף צמיד פתיל.** והוא באהל המת אין טומאה נכנסת בו דרך נקב ומציל על כל מה שבתוכו: **עד שיפחת רובו.** דכל כלי פתוח כתיב (שם) דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו: **אלא במוקף צמיד פתיל.** שאם ניקב כמוציא רימון אינו מציל:

ברברבי

לשאינו נקוב דלכל מילי נקוב ושאינו נקוב שוין ואזלינן לחומרא דבמקום דהוי תלוש חומרא חשבינן תרוייהו כתלוש ואי הוי מחובר חומרא כמו שבת וכלאים חשבינן תרוייהו כמחובר אלא בהכשר זרעים דלא החמירו לאחשובי נקוב כתלוש כשאינו נקוב אלא אוקמוה אדיניה ליחשב כמחובר וצ"ל לפי זה דאין תורמין לר"ש מן הנקוב על פירות הגדלים בקרקע כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא ור"י פי' דהכי פריך ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד וכיון דגבי הכשר זרעים חשוב נקוב כמחובר אע"ג דהוי להקל שאינו מקבל הכשר ש"מ מדאורייתא חשוב כמחובר דאי מדאורייתא חשוב כתלוש היכי הוה מטהרינן להו מדרבנן כשנגעה בהן טומאה כיון דקיבלו הכשר מן התורה ואם כן הא דקתני ברישא דברייתא אין בין נקוב לשאינו נקוב ע"כ לעשות שניהם כמחוברים ולא לעשות שניהם כתלושין כיון דנקוב חשיב מחובר מדאורייתא ובכל מילי נקוב ואינו נקוב כמחוברים חוץ מהכשר זרעים בלבד דאחמיר רבנן לטמויי כשאינו נקוב והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' דהתם הוא דכתב רחמנא בהדיא דחשיב נקוב כמחובר אבל לכל מילי חשיב כתלוש ולהכי פטר במתני' אבל קשה לאלו הפירושים דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה משמע דבעי לאיתויי מברייתא דלא משוי נקוב כשאינו נקוב וזה אינו ויש לפרש דה"ק אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו כו' דאדרבה שאינו נקוב כנקוב משוי ליה ועוד פר"י דה"ק אין בין נקוב לשאינו נקוב לענין מעשר ופאה וכלאים דכיון דכתיב בהו שדך וכרמך וכן במעשר כתיב היוצא השדה שנה שנה חשיבי תלוש בין נקוב בין שאינו נקוב ואין בו חילוק אלא לענין הכשר זרעים וכל דדמי ליה כגון שבת שאינן תלוים בדבר שהוא חשוב שדה אלא בתלוש ומחובר ובהנהו לא הוי נקוב כשאינו נקוב ולפי זה אתי שפיר הא דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו דלא משוי נקוב כשאינו נקוב:

ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו. פי' כמוציא זית דסתמו של כלי חרס לאוכלין ושיעורן כמוציא זית ונראה לר"י דהיינו טעמא דמודה משום דבטל אגב קרקע כשניקב בכדי טהרתו ודוקא בניקב כמוציא זית אבל בכלי המיוחד למשקין אע"פ שטהרתו בכונס משקה לא אמרי' דבטל דאפי' לרבנן לא חשבי ליה כמחובר בכונס משקה אלא כשורש קטן כדאמר בסמוך:

טהור מלקדש בו מי חטאת. וכ"ש דטהור מלקבל טומאה אם היה מיוחד למשקין: **טהור** מלהכשיר בו זרעים. משמע דכלי חרס בעי נקיבה ולא כפי' הקונט' בפ"ק דגיטין (דף ז.) שפירש דספינה של חרס דכיון שהיא של עפר חשובה כנקובה ועת לקצר: **ניקב** כמוציא רימון טהור מכלום. תימה לר"י היכי קאמר דטהור מכלום והלא אם יחדו לגיסטרא מקבל טומאה כדפי' בקונט' וכפירושו ודאי כן הוא שהרי אפילו אם נשברו בשברים דקים מקבלים השברים טומאה בתורת גיסטרא כשנשאר בשברים שיעור המפורש במסכת כלים (פ"ב משנה ב) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין נד:) הדקים שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן בכדי סיכת קטן עד לוג ומלוג עד סאה ברביעית כו' ועוד קשה לרשב"א דהוה מצי למימר שש מדות בכלי חרס וי"ל דכשנשבר לגמרי השברים ראויין לגיסטרא אבל כשהכלי שלם אלא שניקב כמוציא רימון אין ראוי לגיסטרא ואפי' יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם אבל מתוך פי' הקונט' משמע דכשניקב כמוציא רימון ראוי הוא לגיסטרא דפירש טהור מכלום משום כלי אלא א"כ מצניעו משום גיסטרא ולפירושו הא דלא נקט ו' מדות דלא איירי אלא בשיכול להשתמש כדרכן וניקב כמוציא רימון אין ראוי אלא אם כן מטהו על צידו: **שמא** לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל. תימה לר"י דילמא במיוחד לרימונים שמע ואצטריך לאפוקי מדר"א דאמר בסמוך ניקב כמוציא זית אין לו טומאה כו' וי"ל דמשמע דבסתם כלי חרס איירי בלא יחוד וליכא למימר דלענין הכשר זרעים שמע כמ"ד בסמוך שיעורו כמוציא רימון לפירש הקונט' דפירש דלענין הכשר זרעים פליגי דא"כ אמאי נקט כלי חרס אפי' כלי עץ נמי ועוד דרבא סבירא ליה דלענין הכשר זרעים שיעורו כשורש קטן:

הא

עין משפט
נר מצוה

בה א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ב:

מוסף רש"י

ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים. כלי הוא לטומאה שהרי ראוי לקבל בו זיתים (נדה מט.). **ניקב כמוציא זיתים טהור.** מטומאה שקיבל עד שיחדנו לרימונים (שם).

רב נסים גאון

אמר רבא ה' מדות בכלי חרש כו'. משכחת לה בתורת כהנים כל אשר בתוכו יטמא, כמה שיעורו של נקב, בכלי חרש בכונס משקה ובכלי שטף במוציא זיתים. ובמסכת כלים פרק ג' שיעור כלי חרס לטהר, העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים העשוי למשקין שיעורו במשקין כו', הלפס והקדירה שיעורן כזיתים כו'. ובפרק ד' שנינו וכן גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין טהורה שאין שירין לשירין, אי זו היא גיסטרא כל שניטלו אזניה ודיו בה חדודין יוצאין. ובתוספתא בפ' ג' נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הרי זו כגיסטרא, ואם מתחילה עשאה בלא אזנים נידונת כחבית. וכן עוד אמרו אם היתה גיסטרא הרי זו טהורה, שלא אמרו שירים לשירים לכלים. ובפ' ד' כיצד בודקין כלי חרס לידע את ניקב בכונס משקה אם לאו, מביא עריבה מליאה מים ונותן את הקדירה לתוכה, אם כינסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה כו'. ומשכחת לה בגמ' במסכת נידה בפרק בא סימן התחתון (דף מט) ושנינו בו כל כלי חרס מכניס ומוציא ויש שהוא מוציא ואינו מכניס. ותני עלה מכניס פסול למי חטאת (במדבר יט) לפי שאמרה תורה במי חטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי. ואם ניקב בכונס משקה יצא מתורת כלי באלו הראיות. ובמשנה במסכת פרה בפרק ה' מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי, ולזה אמרו ניקב בכונס משקה פסול למי חטאת. ומשום גיסטרא דאמר רב אשי שונין כלי חרס שיעורו בכונס משקה לא אמרו מוציא משקה אלא לענין גיסטרא בלבד, מאי טעמא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרין הבא גיסטרא לגיסטרא. ובפרק כל הבשר (חולין דף קז) אמר רבא כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידים.

סליק פרק המצניע

רבינו חננאל

אלא להכשיר זרעים בלבד. ופריק רבא לעולם ר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משוי לה, ואיכא דגרסי כתלוש משוי, והדבר אחד הוא. פי' כיון דפוטר ר' שמעון אפילו בתולש מעציץ נקוב דייקינן מינה דסבר כל מאי דזרע ביה כתלוש דמי, ואע"פ שהוא נקוב כשאינו נקוב חשוב. והא דשני ביניהון לענין הכשר זרעים, דתנן בסוף (פ"ב) עוקצים עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים, ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים, וקא מודה בה ר"ש, דאלמא זרעים שבן בעציץ שאינו נקוב כתלושין דמי, ומים הניתנין עליהן הרי הן בכי יותן ומכשירין. אבל עציץ נקוב זרעים שיש בו כמחוברים דמו וכל מים הניתנין בהן אין מכשירין אותן. והכא בשבת חשיב הנקוב כשאינו נקוב לפטור והכא בזרעים משני בין נקוב לשאינו נקוב. קשיין אהדדי. ומשני הכשר זרעים שאני שהתורה ריבתה להן טהרה, דאי יותן מים על זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. פי' כל זרע שאינו ראוי עכשיו לזריעה טהור הוא אין המים מכשירין אותן, והאי כיון שהוא מחובר כמי שאינו ראוי לזריעה הוא. וא"ת א"ה אפילו שאינו נקוב נמי, שאני התם כיון דאינו נקוב לאו זריעה הוא דכל זריעה שאינה בארץ לאו זריעה הוא, והאי דאמר לכל מילי. כגון ההוא דתנן בכלאים פרק ז' עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש, ר"ש אומר זה וזה אסורין ואין מקדשין. ולענין כלאים נמי איכא למימר דפליג ר"ש, אבל רבנן דבר ברור הוא משנה שלמה בדמאי פרק ה' שעציץ נקוב הרי הוא כארץ, תרם מן הארץ על עציץ נקוב ומן עציץ נקוב על הארץ תרומתו תרומה כו'. והילכתא כרבנן שהתולש מעציץ נקוב חייב. וגרסינן בסוף פרק חרש שנשא פקחת לא יאמר אדם לתינוק הבא לי חוהם, אלא מניחו תולש מניחו וזורק. אמר אביי תולש מעציץ שאינו נקוב וזורק בכרמלית דרבנן. וגרסינן נמי במנחות (דף ע) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב אסור. אמר אביי מאי קמ"ל בשלמא אי אשמעינן לוקה מכת מרדות מדרבנן שפיר, אלא האי דקאמר אסור מאי קמ"ל. דהוי זריעה מדרבנן, תניא משאינו נקוב על

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' ב"ב קנה. ד"ה אימור קטן], ב) [עי' תוס' עירובין ד: ד"ה כל ובד"ה שיעורין], ג) [ע"ש], ד) [במחובר רש"ש], ה) [כלים פ"ג מ"ב].

תורה אור השלם

א וכי יפל מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא: ויקרא יא לז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גיסטרא וכו' הבא גיסטרא ונניח כצ"ל ותיבת אחר נמחק:

גליון הש"ס

גמ' ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. ע' כתובות נג ע"א תד"ה יתיבנו: רש"י ד"ה ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים שאם יחדו. עיין לעיל קף נט ע"א תד"ה ור' יוחנן ובעירו' ד ע"ב תד"ה כל כלי ובפ"ב מ"ב דכלים בר"ש שם:

רבינו חננאל (המשך)

הנקוב תרומה ויחזור ויתרום כו'. דייקינן לר' שמעון דפטר התולש מעציץ נקוב, ובעא מיניה ההוא סבא מר' זירא אם היה שורש הזרע כנגד הנקוב מה לי אמר ר' שמעון בזה. אשתיק ר' זירא. זמנין אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר' שמעון שאם נקוב בכדי טהרתו, פי' כמוציא רימון, שהתולש ממנו חייב. א"ל שורש כנגד הנקב בעיא מינך ולא פשטתה לי לטהורה, ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. אמר אביי אם איתא לדר' זירא הכי איתמר, ומודה ר' שמעון שאם נקב למטה מרביעית. פי' הכי קאמר אביי שפיר עבד ר' זירא דלא אהדר ליה להדוא סבא דאי אתמר הכי אתמר מודה ר' שמעון שאם ניקב העציץ בארעיתו או קרוב לארעיתו במקום שלא נשאר בו כדי לקבל רביעית, דכיון דלית ביה כדי לקבל רביעית בטל מתורת כלי, דכי מנקיב עציץ בההוא דוכתא ודאי שרשי הזרעים שיש בו מגיעין לארץ והרי הן כזרועים בארץ והתולש מהן חייב. אבל ניקב העציץ מצידו ונשאר בו כדי לקבל רביעית עדיין כלי הוא, ואע"פ שהשורש כנגד אותו הנקב איכא למימר שאינו מגיע לארץ, ואע"פ שאין דבר חוצץ בינו לבינה עדיין מיבעי אליבא דר' שמעון. אמר רבה ה' מדות בכלי חרס. עיקרא, כל כלי שנשבר נטהר, מיהו לא מחשיב שבור אלא עד שיפסל ממה שהוכן לשמש. כגון כלי חרס שהוכן לקיבול משקין, מקבל טומאה עד שינקב שיעור הכנסת משקין או הוצאת משקין. וכן כלי חרס שהוכן לאוכלין, אע"פ שניקב בכונס משקה, מקבל טומאה עד שינקב שיעור הוצאת זיתים. כדתנן שיעור כלי חרס לטהר העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים. עשוי למשקין שיעורו במשקין, ועשוי לאוכלין ולמשקין מטילין אותו לחומרו בזיתים. ולענין רימונים חלוקת אמוראין היא, אבל במשנה לא מצינו בכלי חרש שיעור ברימונים ולא הגיעה אלא עד זיתים. ולענין כלי עץ או כלי עור או כיוצא בו הוא הא דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורו כרימונים. השתא הני חמש מדות דאמר רבה, חדא דניקב במוציא משקה טהור מלטמא גסטרא, ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת, משום דגיסטרא כלי גדול הוא דמחתין ביה כדים וחצובים, והיכי דמיא דמקבל מאי דדאיב מינהון ומינטר. עיקר (גס) גסטרא להא מלתא הוכן, פעמים שהתבית או חצבא גדולה נשברה לה ראשה ונישלו אזניה ומכינים אותה לשומר תחת (מ'עה) [חובא] ותותי חצבי כמו כן, ונקראת גיסטרא. וכד מינקיב גיסטרא במוציא משקה, בטלה מן הדבר שהוכנה לו, וליכא כלי חרס דמטהר במוציא משקה בר מגיסטרא בלחוד לפי שאין אומרים הבא גסטרא לגסטרא. פי' אם ניקבה חצבא במוציא משקה, אומרים הבא גיסטרא והנח תחתיה כדי שיקבל מה שיזוב ממנו. אבל אם הגיסטרא גופו מוציא משקה אין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא שיקבל מה שיזוב ממנה לקבל, ואע"פ שניקב במוציא משקה. ותנן גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין טהורה שאין שיריים לשיריים. פי' שאין שיריים לשיריים, הוא שפירשנו למעלה שהגיסטרא עיקרה שירי חבית או חצבא שניטלו אזניה. ועיקרא, ההוא דתנן אין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי, אשמעינן הכא דגסטרא שנתרועעה ומוציאה משקין תורת כלי עליה וכשרה למי חטאת. שנייה. ניקב בכונס משקה פסול מלקדש בו מי חטאת. ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים, כדתנן בנדה פרק שישי כיוצא בו כל כלי חרס שמכניס

א) נקרא דוכי יותן מים לא כתיב גבי אשר יזרע טהור הוא ולכן נראה דל"ל על כל זרע זרוע אשר יזרע פי' זרע שראוי עכשיו לזריעה אבל כל זרע שאינו ראוי וכו' כצ"ל.